

Asia: VN/31113/2022

## **Valtioneuvoston asetus hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen sisällöstä ja valmistelusta**

### Lausunnonantajan lausunto

**Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään**

Yleistä

Talentia kiittää mahdollisuudesta esittää näkemyksiä luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen sisällöstä ja valmistelusta.

Yhteistyöalueen on tarkoitus turvata palvelujen saatavuus ja sopia työnjaosta tehtävissä, joissa tarvitaan osaamisen varmistamiseksi tai kustannustehokkaan toiminnan vuoksi alueellista yhteistyötä. Samaan yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden on laadittava yhteistyösopimus, jonka sisällöstä ja valmistelusta säädetään sote-järjestämislain 36 ja 37 §:ssä. Niiden mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä muun muassa yhteistyösopimuksessa sovittavista asioista.

Yhteistyösopimuksen tarkoituksena on varmistaa yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden työnjako, yhteistyö ja yhteensovittaminen siltä osin kuin se on tarpeen hyvinvointialueiden lakisääteisten tehtävien toteutumisen turvaamiseksi. Yhteistyösopimuksen on edistettävä sosiaali- ja terveydenhuollon kustannusvaikuttavuutta, tuottavuutta, laatua, asiakas- ja potilasturvallisuutta, tarpeenmukaisuutta, yhdenvertaista saatavuutta, kielellisiä oikeuksia sekä palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien toimivuutta. Lisäksi sopimuksessa on varmistettava, että yhteistyösopimuksen perusteella sosiaali- ja terveydenhuoltoa antavassa toimintayksikössä on tehtävän hoitamiseksi riittävät taloudelliset ja henkilöstövoimavarat ja osaaminen.

Talentia kiinnittää lausunnossaan huomiota erityisesti sosiaalihuollon TKKI-kysymyksiin sekä osaavan sosiaalihuollon henkilöstön varmistamiseen.

Sosiaalihuollon koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan yhteensovittaminen vaatii lisäpanostusta

Sosiaalihuolto tarvitsee TKKI-rakenteet

Asetusluonnoksen 2 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan yhteistyösopimuksessa on sovittava sen lisäksi mitä sote-järjestämislain 36 §:n 3 momentin 7 kohdassa säädetään yhteistyöalueen hyvinvointialueiden koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan, sen kehittämisrakenteiden ja tavoitteiden yhteensovittamisesta strategisessa suunnitelmassa koko yhteistyöaluetta tukevaksi kokonaisuudeksi ottaen huomioon sosiaali- ja terveyden huollon valtakunnalliset tavoitteet. Strategisessa suunnitelmassa tulisi varmistaa nuo nyt puuttuvat rakenteet myös sosiaalihuollon osalta.

Asetusluonnoksessa ehdotettu sääntely on strategista suunnittelua ohjaavaa eikä varmista kansallista koordinaatiota. Ehdotuksilla ei konkreettisesti tueta sosiaalihuollon tarvitsemia valtakunnallisesti yhtenäisten TKKI-rakenteiden rakenteiden kehittymistä. Vaarana on yhä, että nämä rakenteet jäävät puuttumaan ja että eri yhteistyöalueille syntyy erityyppisiä TKKI-ratkaisuja kenties jo olemassa olevien terveydenhuollon rakenteiden pohjalta. Tällöin on riski, että sosiaalihuollon osuus jää niissä marginaaliseksi erityisesti, kun koordinoituvastuu on yliopistollisilla sairaaloilla.

Talentia katsoo, että asetusluonnoksessa tunnistetaan ja tuetaan mainittujen rakenteiden kehittämistä myös sosiaalihuoltoon, mutta niitä ei kuitenkaan varmisteta siten kuin eduskunta on sote-järjestämislain käsittelyn yhteydessä hyväksymässään lausumassa (EV 111/2021 vp) edellyttänyt eli sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa ja niiden rahoitusta koskevaa erillislainsäädäntöä ei ole saatettu eduskunnan käsittelyyn siten, että se olisi tullut voimaan viimeistään ennen sosiaali- ja terveystalouden uudistuksen toimeenpanoa. Asiassa on huomattava myös se, että sosiaali- ja terveysvaliokunta (StVL 8/2022) on lausunnossaan todennut, että sosiaalihuoltoon tulee luoda yliopistosairaloita vastaavan kaltaiset yliopistolliset palvelujen kehittämistä, tutkimusta ja koulutusta tukevat toimintarakenteet. Lisäksi sosiaali- ja terveysvaliokunta on kuluvana syksynä mietinnössään (StVM 36/2022 vp) korostanut sosiaalihuollon koulutus-, tutkimus, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rakenteiden ja resurssien merkitystä palvelujärjestelmän kehittämisessä sekä palvelujen saatavuuden, laadun ja kustannusvaikuttavuuden turvaamisessa.

Kaikkiaan vaikka asetusluonnos osaltaan tukee sosiaalihuollon TKKI-rakenteiden syntymistä, ei se ratkaise sitä, että sosiaalihuollon tutkimus-, kehittämis-, koulutus- ja innovaatiotoiminnan rakenteista ja rahoituksesta ei ole erikseen säädetty. Tämä sääntely on yhä välttämätön ja kiireellinen.

Korkeakoulujen rooli jää epäselväksi

Ehdotettu 2 §:n 1 momentin 1 kohdan säännös jättää epäselväksi sen mikä rooli on korkeakouluilla, kun yhteistyösopimuksin sovitaan TKKI-rakenteiden ja -toiminnan yhteensovittamisesta. Korkeakoulut ovat sosiaalihuollossa keskeisiä toimijoita myös tutkimuksen kuin kehittämistoiminnan alueilla ja niissä oleva osaaminen on välttämätöntä sitoa osaksi yhteistyöalueiden TKKI-toimintoja. Myös sosiaalihuoltoon tarvitaan samoin kuin terveydenhuoltoon niin sanottuja kaksoistehtäviä, joiden avulla kehitettäisiin ja vahvistettaisiin sosiaalihuollon tutkimuksen, kehittämisen, koulutuksen ja innovaatiotoiminnan ja asiakastyön yhteyttä.

Osaamiskeskusten roolia täsmennettävä

Asetusluonnoksen mukaan sosiaalialan osaamiskeskusten toiminta ja tavoitteet tulisi yhteensovittaa ja synkronoida koko yhteistyöaluetta ja hyvinvointialueiden toimintaa tukevaksi kokonaisuudeksi. Asetusluonnoksessa eikä sen perustelumuiotiossa ei kuitenkaan käsitellä esimerkiksi osaamiskeskusten ja korkeakoulujen, niin yliopistojen kuin ammattikorkeakoulujen, ja osaamiskeskusten paikoin kiinteää yhteistyösuhdetta ja sen tulevaisuutta hyvinvointi- ja yhteistyöalueilla. Epäselväksi jää myös se, mikä on osaamiskeskusten rooli strategisten suunnitelmien yhteistyökumppaneina. On tärkeää, että osaamiskeskustoiminnasta säädetään, mutta asetusta on tarkennettava monin paikoin, jotta rakenteet, toimijat ja niiden väliset suhteet sekä vastuut hahmottuvat selkeästi.

Yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimusrahoitus on välttämätön

Yliopistotasaisen sosiaalityön verrattain tuore tutkimusrahoitus on instrumentti, jota tulee jatkossakin kehittää itsenäisenä ja turvata näin valtakunnallisesti merkittävä tutkimustoiminta tukemaan esimerkiksi vaikuttavien palvelujen ja työmuotojen kehittämistä. Yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimuksen valtionrahoitusta tulee lisätä asteittain tulevan hallituskauden aikana vuodelle 2023 suunnitellusta 5 miljoonasta eurosta. Rahoitusrakenne voisi lisäksi tukea monitieteistä tutkimusyhteistyötä. Tutkimuksen ja käytännön sosiaalihuollon asiakastyön kehittämistä tulee tukea myös edellä mainituilla korkeakoulujen ja hyvinvointialueiden kaksoistehtävillä.

Osaamistarpeiden ennakointi ja kehittyvät tehtäväkuvaukset tukevat henkilöstön saatavuutta

Talentia kannattaa asetusluonnoksen 2 §:n 1 momentin 4 kohdan säännöstä, jonka mukaan yhteistyösopimuksessa on sovittava paitsi keinoista, joilla luodaan edellytykset yhteistyöalueen hyvinvointialueiden ja alueen TKKI-toimijoiden yhteistyölle sekä yhteiselle osaamistarpeiden arvioinnille ja ennakoinnille. Alueellinen osaamisen arviointi ja ennakointi on yhdessä jatkuvan

osaamisen kehittämisen kanssa keskeinen keino varmistaa pätevien ja sitoutuneiden sosiaalihuollon ammattihenkilöiden saatavuus.

Tässä yhteydessä on asetustasolla tarpeen tarkastella myös sosiaalihuollon laillistettujen ammattihenkilöiden tehtävänkuvausten kehittämistä. TKKI-toimintaa tukemaan tarvitaan sosiaalihuollon laillistetuille ammattihenkilöille kehittäjiä ja tutkijoiden vakansseja, joissa voi yhdistää asiakastyön tutkimus- ja kehittämistehtäviin. Tämä lisää osaamista niin yksilö- kuin organisaatiotasolla sekä edistää työtyytyväisyyttä ja siten sitoutumista.

Ehdotettu 2 §:n 3 momentin säännös saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palvelujen kehittämisestä on perusteltu. Vastaava kirjaus tarvitaan myös ruotsinkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittämisestä.

Harvoin tarvittava tai erityisen vaativa sosiaali- ja terveydenhuolto

Ehdotetun säännöksen tarkoituksena olisi säätää siitä, miten yhteistyösopimuksella voidaan saattaa sosiaali- ja terveydenhuollon harvinainen erityisosaaminen kaikkien hyvinvointialueiden käyttöön yhteistyöaluetason koordinoinnilla. Sosiaalihuollossa vastaavaa määrittelyä ei ole ollut. Siten ehdotusta niistä säätämisestä on pidettävä myönteisenä. Talentia kaipaa kuitenkin tarkempaa tietoa ja analyysiä siitä, miksi juuri ehdotetun 1 §:n 1 momentin 1 – 4 kohdissa mainittuihin palveluihin (lasten, nuorten ja perheiden vaativimpien palvelujen tarkoituksenmukaisen sosiaalihuollon varmistaminen, vaativimmat vammaispalvelut, mielenterveyslain (1116/1990) 19 §:ssä tarkoitettu rikoksesta syytetyn ja 22 §:n 3 momentissa tarkoitettu rangaistukseen tuomitsematta jätetyn kehitysvammaisen henkilön erityishuolto hänen tahdostaan riippumatta ja erityisen vaativien asumispalvelujen edellyttämän asiantuntijatuen ja osaamisen varmistaminen) on päädytty. Nimettyjä palveluja voidaan pitää erillisratkaisuna, joka ei vastaa siihen, että sosiaalihuollon erikoistason palvelujen ja vaativaa erityisosaamista edellyttävien palvelujen kokonaisuudesta on säädettävä erikseen. Tässä yhteydessä on tarpeen tarkastella myös eduskunnan käsittelyssä parhaillaan olevaan hallituksen esitykseen laiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (HE 299/2022 vp) sisältyvää 4 §:n 8 kohdan määritelmää vaativaa sosiaalihuoltoa tuottavista palveluyksiköistä. Talentia esittää, että myös nyt lausuttavana olevan asetuksen valmistelussa arvioitaisiin edellä mainitun valvontalakiesityksen säännöksen hyödyntäminen.

Yhteistyö sähköisissä palveluissa ja tietojärjestelmissä

Säännöksen mukaan yhteistyösopimuksella olisi sovittava niistä sähköisistä palveluista sekä tietojärjestelmistä, joiden kehittämisessä ja käytössä tehdään yhteistyötä. Asiakasturvallisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmista laadukkaita sosiaalipalveluja on kehitettävä niin palveluyksiköissä, liikkuvina palveluina, etä- tai digiyhteydellä taikka asiakkaiden luona toteutettavina.

## Häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautuminen

Talentia pitää häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautumista ehdotetulla tavalla erittäin tarpeellisena. Käytännön varautumisessa on huolehdittava sosiaalihuollon kansallisen ja kansainvälisen osaamisen hyödyntämisestä.

Manssila Jaana  
Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia